

S.Ս.Բարսեղյան,
Ն.Տ.Բարսեղյան

**ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՄԵՐԶ ՌԵԿՐԵԱՑԻՈՆ ՕԲՑԵԿՏՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՄԱԼԻՐՆԵՐԻ (ՃՌՀ)
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆ ԵՎ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԱՅԻՆ
ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ**

Դիտարկվում են ՀՀ ճանապարհամերձ ռեկրեացիոն օբյեկտների և համալիրների գոյություն ունեցող վիճակի և դրանցում ձևավորված հիմնական՝ քաղաքաշինական, գործառական, ծավալահատակագծային, ճարտարապետահորինվածքային, կոնստրուկտիվ, էկոլոգիական, էներգախնայողության և ինժեներական ապահովման պահանջների հարցերը ու սոցիալական և կառուցվածքային առանձնահատկությունները: Համեմատական վերլուծության և ժամանակակից միջազգային փորձի հաշվառման հիման վրա տրվում են վերջիններիս կատարելագործմանն ուղղված սկզբունքային մոտեցումներ և առաջարկություններ՝ էլնելով ՃՌՀ-ի միջավայրային և տնտեսական գործոնների ազդեցություններից:

Առանցքային բառեր. *ճանապարհային հաղորդակցության կառուցվածք, ռեկրեացիոն համալիրներ և օբյեկտներ*

Հանրապետության տրանսպորտային հաղորդակցման կառուցվածքի ձևավորմանը կարևոր նշանակություն է տրվում, ինչն ակնկալում է ճանապարհամերձ գոտիներում գտնվող ռեկրեացիոն օբյեկտների և համալիրների ակտիվ շինարարություն ծավալելու հնարավորություն: ՃՌՀ-ը առաջին հերթին նախատեսված են ավտովարորդների և ավտոգրոսաշրջիկների սպասարկման համար, որոնց հիմնական կազմի մեջ մտնում են հյուրանոցները, մոթելները, ռեստորանները, ակումբներն ու խանութները, ինչպես նաև ավտոսպասարկման օբյեկտները, լցակայանները, տեխսպասարկման կետերը և այլն, որոնք հեռանկարում վերածվելու են մոտակա բնակավայրերի բնակչության կենտրոնացման վայրերի և պետք է դառնան ռեկրեացիոն սպասարկման նոր տեսակի օբյեկտներ, որպես բնակավայրերի խմբային համակարգի սպասարկման հասարակական կենտրոններ: Այս գործընթացը կնպաստի տեղական միկրոտնտեսության, տարածքի մշակույթի էթնիկական տարրերի զարգացմանը, կբարձրացնի հասարակական սպասարկման մակարդակը ոչ միայն ավտոգրոսաշրջիկների, այլև տեղի բնակչության համար:

Ռեկրեացիոն ճարտարապետությունը կարգավորում է այդ նշանակության շինությունների և օբյեկտների նախագծումն ու շինարարությունը, ինչպես նաև միջավայրին հասուկ փոքր ձևերի շինությունները: Այն ստեղծում է բնակչության, բուժման և հանգստի նյութապես կազմակերպված միջավայր, գեղագիտորեն ձևավորում մարդու շրջապատը, խթանում նրա հոգևոր զարգացմանը, արտացոլում է մարդու հանգստի ժամանակ իր միջավայրը փոխելու

ձգտումը, ինչը կապված է որոշ տարածքային և ազգային ավանդույթների և նոր ճարտարապետական ձևերի որոնման հետ: Արտահայտիչ ճարտարապետական միջոցները՝ հորինվածքը, տեկտոնիկան, համաչափությունը, ռիթմը, պլաստիկան, մակատեսքը, նյութերի գույնը և այլն հատկապես վառ արտահայտվում են ռեկրեացիոն օբյեկտների ճարտարապետության մեջ:

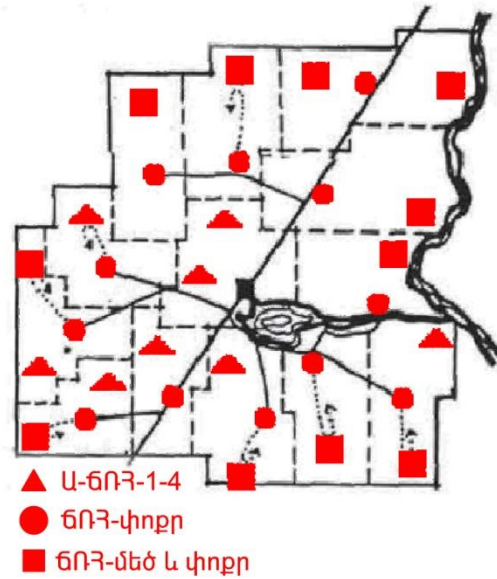
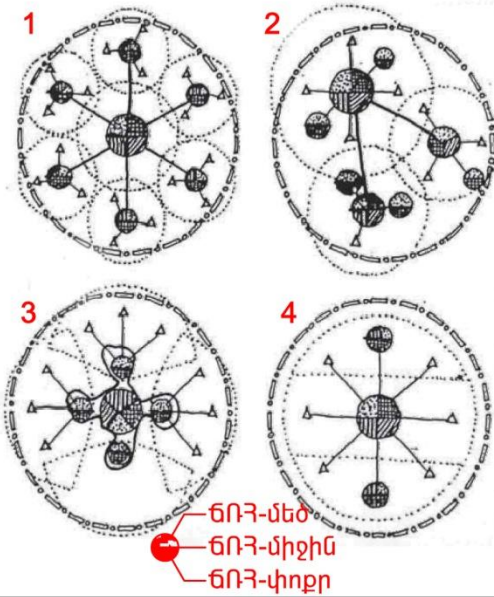
Մերձճանապարհային սպասարկման միջավայրում ճարտարապետական փոքր ձևերն այցելուների բազմաբնույթ սպասարկման գործընթացի անբաժանելի մասն են կազմում գործառական, գեղարվեստական, տեղեկատվական և այլ առումներով: Հորինվածքային տեսանկյունով դրանք դեկորատիվ արվեստի և ճարտարապետության ձևեր են՝ տաղավարներ, հանգստի և զվարճանքների վայրեր, վահանակներ, ջրային մակերեսներ, սահքի, մազլցման հարմարանքներ, որոնց միասնության պայմանը կառուցապատման և բնության միջև օրգանական ներդաշնակության ստեղծումն է, ճարտարապետական փոքր ձևերի և կառույցների ծավալատարածական հորինվածքի, մասշտաբի, գունային երանգների և այլ բաղադրիչների մանրակրկիտ ընտրությամբ [1, 2]:

Ռեկրեացիոն համալիրների նախագծումը ներառում է քաղաքաշինական, գործառական, ծավալահատակագծային, կոնստրուկտիվ, էկոլոգիական, ճարտարապետահորինվածքային, ինչպես նաև էներգախնայողության և ինժեներական ապահովման պահանջներ: Բնակլիմայական, ժողովրդագրական, ազգային-պատմական գործոնների, ինչպես նաև նյութատեխնիկական հնարավորությունների, ենթակառուցվածքների զարգացման աստիճանի համալիր հաշվարկը նպաստում է նոր սերնդի ռեկրեացիոն համալիրների ստեղծմանը, որոնք իրենց ճարտարապետագեղարվեստական որակներով, հարմարավետության մակարդակով, էկոլոգիական աստիճանով և էներգախնայողության ցուցանիշներով պետք է գերազանցեն նախկինում կառուցված օբյեկտները: Գերակայող չափորոշիչներն են՝ ճանապարհամերձ հանգստյան օբյեկտների (տրանսպորտի երթևեկության 20...45 *րոպեի* տևողությամբ) և ամենօրյա հանգստի վայրերի օպտիմալ մատչելիությունը՝ 7...15 *րոպե* ավտոմեքենայով: Տարածքի տնտեսաաշխարհագրական ներուժն այն է, թե ինչքանով նա կարող է զարգանալ բնակելի տների, շահութաբեր սպասարկման, արտադրական ձեռնարկությունների, մոթելների, առևտրի կենտրոնների և ավտոսպասարկման օբյեկտների հետ, որոնք կապված են ինտենսիվ և կայուն սպառողների հոսք ունեցող տրանսպորտային հաղորդակցման ուղիներին: Քաղաքաշինական պահանջները ՃՌՀ-ի նախագծման ողջ ցիկլի ընթացքում պետք է հաշվի առնվեն համալիրի կառուցապատման ծավալատարածքային ձևավորման ընթացքից մինչև շենքի, դրա բնակելի սենյակների հատակագծային լուծումներն ու տարածքի բարեկարգումը: Դրանք դիտարկվում են համալիրների սոցիալական, ճարտարապետագեղարվեստական, գործառությային, հակահրդեհային և սանիտարահիգիենիկ առումներով: Անհրաժեշտ է հաշվի առնել նաև հաղորդակցման հոսքերի կառուցվածքը (նկ. 1):

ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԸՍՏ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ

ԸՍՏ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԳԾԵՐԻ

ԲԱՐՉՐ ԴԱՍ	ԳՈՐԾԱՐԱՐ ԴԱՍ	ՀԱՐՄԱՐԱՎԵՏ ԴԱՍ

Սպասարկման տարբեր դասի ճՈՂ-րի խորհրդատվական մակերեսներ

N	Նմջարան ք.մ.	աշխատա- սենյակ	խոհանոց, սեն.	հարմարավե- տության աստիճան	ավտո- հանգրվան
1	ԲԱՐՉՐ ԴԱՍ	20	20	20/6	48
2	ՀԱՐՄԱՐԱՎԵՏ	18	12	11/4	28
3	ԳՈՐԾԱՐԱՐ	12	8	7/2	21
4	ԷԿՈՆՈՍ ԴԱՍ	10		-1.5	18

Անհատական ռեկրեացիոն համալիրների (ԱճՈՂ) դասակարգում		
N	Ամվանում	Ցեղադրման նախընտրելի վայր
1	Տիպ I	Ավաններ, միջբնակավայրային ճանապարհներ, գյուղեր
2	Տիպ II	<<<<<
3	Տիպ III	Փոքր քաղաքներ, գյուղեր ճանապարհամերձ գոտիներ

Նկ. 1. ՃՈՂ-ի ճարտարապետական արդիականացման սկզբունքները

Գործող և կառուցապատվող ՃՈՂ-ի ծավալահատակագծային լուծումների վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս ձևակերպել այն հիմնական պահանջները, որոնք պետք է ներկայացվեն վերջիններիս գործառական և ծավալահատակագծային լուծումներին: Ճանապարհամերձ ռեկրեացիոն համալիրի սենքերի կազմը պետք է համապատասխանի

այստեղ կատարվող բոլոր գործառնությունների հարմարությանը: Ծավալահատակագծային հաջող լուծումը պայմանավորված է ոչ միայն սենյակների կազմով, այլև վերջիններիս հարմար տեղակայմամբ: Գործառական և ծավալահատակագծային լուծումները պետք է ապահովեն շենքի բարոյական երկարակեցությունը կամ, ծայրահեղ դեպքում, դրա հնարավոր արդիականացման ցածր գինը: Ցանկալի է բազմագործառնությո սենյակների հատակագծման տարբերակների և ձևափոխության հնարավորություն (սեզոնային, օրական, ինչպես նաև ըստ հանգստացողների պահանջի): Միայն նշված պահանջների հաշվառումը թույլ կտա ստեղծել ժամանակակից և հարմարավետ ՃՌՀ-եր:

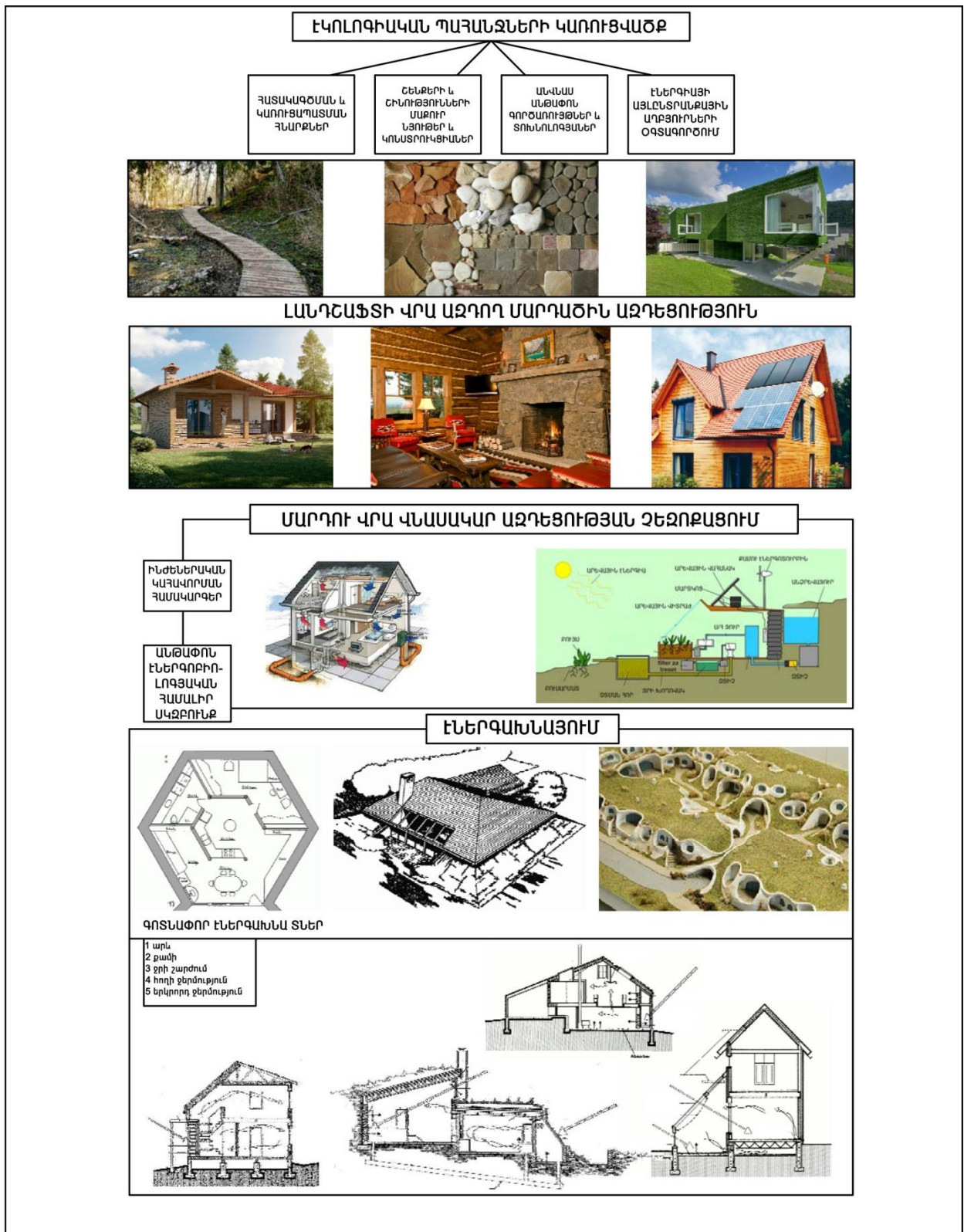
ՃՌՀ-ը պետք է ապահովեն.

- կրող տարրերի ամրությունն ու կայունությունը, կոնստրուկցիաների նախագծման նորմերի պահպանմամբ,
- կառույցին անհրաժեշտ հրակայունության և հակահրդեհային անվտանգության սահմանների ապահովմամբ,
- շահագործման հարմարություն, որը բնորոշվում է նշված կառույցների պարբերական մաքրման, զննման, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նախապահպանական աշխատանքներ կատարելու համար հարմարավետ հասանելիությամբ,
- անհրաժեշտ ջերմախոնավային՝ ձայնային, լուսատեխնիկական հարմարությունը,
- ճարտարապետական արտահայտչականությունը, որը պահանջում է կոնստրուկտիվ լուծումները ենթարկել շենքի ընդհանուր գեղարվեստական գաղափարին:

ՃՌՀ-ի, դրանց ծածկերի, շինանյութերի հիմնական տեսակները որոշվում են հայրենական շինարարական արդյունաբերության վիճակով և տեղական շինանյութերի առկայությամբ: Կացության ներդաշնակ և էկոլոգիապես բարենպաստ միջավայր ստեղծելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել տարածքի և օբյեկտի տեղակայումն ու կողմնորոշումը, արևահարումից և արտաքին աղմուկից պաշտպանվելու պայմանները, կենցաղային թափոնների էկոլոգիապես մաքուր վերամշակումը, նյութերը, որոնցով օբյեկտը կառուցված է, մթնոլորտի, հողի, բուսականության, ջրամբարների աղտոտվածության բացառումը, հանցավոր տարրերից պաշտպանվածության պայմանները: Միայն տարածքի, դրա առանձնահատկությունների, հատկանիշների և նախագծմանն ու շինարարությանը ներկայացվող բնապահպանական նորմերի համալիր հաշվառմամբ, ինչպես նաև կեցության էկոլոգիայի՝ վերը նշված կետերի իրականացմամբ կարելի է ստեղծել ՃՌՀ-եր, որոնք կհամապատասխանեն էկոլոգիական պահանջներին (նկ. 2):

Շենքի ջերմակորուստն ուղիղ համեմատական է պարսպապատող կոնստրուկցիաների մակերեսին: Բացի այդ, ջերմակորուստների վրա ազդում են այնպիսի գործոններ, ինչպիսիք են՝ ծավալը, հարկայնությունը, շենքի ձևը, պարսպապատման ջերմապաշտպանիչ հատկությունը, ապակեպատման աստիճանը: Նշված պայմանների կիրառման պարագայում հնարավոր է

ապահովել էներգաարդյունավետությունը, որի աստիճանը բնականաբար ազդում է շահագործման ծախսերի և ՃՌՀ-ի արժեքի վրա (նկ. 2):

Նկ. 2. ՃՌՀ-ի ճարտարապետական արդիականացման մեթոդները

ՃՌՀ-ի միջավայրի կարգավորման միջոցներից են համարվում շինարարության վայրի ընտրությունը, քաղաքաշինական և ծավալահատակագծային լուծումները, կոնստրուկտիվ

հնարքները և այլն: Կիրառվող միջոցները թելադրվում են տվյալ վայրի գերակշռող եղանակային պայմաններով, քանի որ դրանք կլիմայի կարևոր բնորոշիչ ցուցանիշներն են: Ընդ որում, համալիրի և վերջինիս շրջակա միջավայրի հետ կապի ստեղծումն առաջին հերթին հարկ է փնտրել կառույցի հիմնական սենքերի՝ դեպի արտաքին միջավայրը կողմնորոշմամբ, ստեղծելով հարմարավետ միջավայր ինչպես համալիրի ներսում, այնպես էլ այն շրջապատող հարակից միջավայրում, ինչը կարևոր պայման է ճանապարհամերձ ռեկրեացիոն համալիրների տեղաբաշխման և կազմակերպման խնդրում [3]:

ՃՌՀ-ի հաջող ճարտարապետահորինվածքային լուծման համար հիմնական են համարվում հետևյալ չափորոշիչները՝ պարփակ և միևնույն ժամանակ գործառական հատակագիծը, ինքնատիպությունը և արտահայտչականությունը, շրջակա միջավայրի հետ համահունչ լինելը, տարածքի ռեիլեֆի առանձնահատկությունները (նկ. 2, 3):

Ժամանակակից ռեկրեացիոն համալիրների ճարտարապետությունը սպորտային, զբոսաշրջային և ռեկրեացիոն համակարգերի ձևավորման ժամանակ կիրառում է ծավալահատակագծային և հորինվածքային լուծումների բազմազան ձևեր, որոնք պայմանավորված են գործառական պահանջներով և գեղագիտական նկատառումներով: Այնուհանդերձ կարելի է տարբերակել այդ համալիրների հորինվածքային ձևավորման երեք հիմնական տիպ.

- ծավալատարածական կազմակերպման առանձնահատկությունների ենթարկումը, համադրումը կամ հակադրումը բնական լանդշաֆտին,
- համալիր եղանակ, որը համադրում է վերոնշյալ երկու եղանակների առանձնահատկությունները [4, 5]:

Եթե կան շրջակա պատմական շինություններ, հնի ոճով ՃՌՀ-ի կառուցելը պետք է ներդաշնակվի առկա ճարտարապետության հետ: Շենքը պետք է արտաքինից գրավիչ լինի և ունենա ներքին իմաստավորություն: Պետք է օգտագործել գույնը և տարբեր ճարտարապետական մանրամասեր՝ ձակատային մշակման և տեկտոնիկայի հայտնաբերման համար: Համաչափության տեսակետից օբյեկտը պետք է համահունչ լինի մարդուն և նրա շրջապատին: ՃՌՀ-ի ռացիոնալ տեսակների ստեղծման աշխատանքն սկսվում է համալիրների նախագծման, շինարարության և շահագործման պրակտիկայի, Հայաստանում և արտասահմանում ՃՌՀ-ի շինարարության զարգացման պատմության վերլուծությունից: Վեր են հանվել ՃՌՀ-ի ձևավորման վրա ազդող հետևյալ հանգամանքները. աշխարհագրական, բնակլիմայական, սոցիալ-ժողովրդագրական գործոնները, ազգային ավանդույթների ազդեցությունը, ենթակառուցվածքների զարգացման աստիճանը, նյութատեխնիկական բազան, հայտնաբերվել են այն հիմնական պահանջները, որոնք պետք է ներկայացվեն դրանց ձևավորմանը քաղաքաշինական, գործառական, կոնստրուկտիվ, էկոլոգիական, ճարտարապետահորինվածքային ինչպես նաև ինժեներական սպասարկման ու էներգախնայողության տեսանկյուններից:

ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀԱՐՄԱՐԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՃՈՂ-Ի ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՐԻ ԶԵՎԱԿՈՐՈՒՄԸ

ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ՃՈՂ-Ի ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ

Նկ. 3. ՃՈՂ-ի ճարտարապետական արդիականացման տարբերակները

ՃՈՂ-ի նոր առաջավոր տեսակները և կազմը:

ՃՈՂ-ի կազմը պետք է արտահայտի ճարտարապետատարածքային միջավայրին ներկայացվող ինչպես գործառական, այնպես էլ քաղաքաշինական պահանջները: ՃՈՂ-ի կազմակերպման միջավայրն առաջին հերթին կապված է ռեկրեացիոն ընթացքների,

կառավարման, սպասարկման և տեխնոլոգիայի հետ: ՃՌՀ-ի կազմի մեջ մտնում են. մուտքի գոտին (մուտքը դեպի կարգավարը, տեղեկատուն, ճանապարհամերձ սրճարանը, ավտոկանգառը), կենտրոնական-հասարակական գոտին (հասարակական կենտրոնը ռեստորանով, ճաշարանով, բարով, ստեղծագործական զբաղմունքի ակումբը, հանդիսությունների մեծ դահլիճը և այլն), ձևեռային այգով հյուրանոցը: Անհրաժեշտ է նախատեսել հասարակական կենտրոնի դիմաց մեծ հրապարակ զանգվածային միջոցառումների համար, հանգստի գոտի (զբոսնելու, միջավայրը դիտելու և բնության հետ շփվելու համար. ծածկեր, բուսածածկ տաղավարներ, փոքր ճարտարապետական ձևեր, որոնք խթանում են հանգստացողների հոգևոր զարգացմանը), տնտեսական գոտի (ցախանոցներ, ծածկեր, ախոռներ, էկոլոգիական այգի և բանջարանոց), արգելոցային գոտի:

ՃՌՀ-ի կառուցապատման ճարտարապետագեղարվեստական որակը կախված է ոչ միայն դրա տարրերի արտահայտչականությունից, այլև զգալի չափով՝ կառուցապատվող տարածքի հատակագծային լուծումներից: ՃՌՀ-ի կառուցապատման ժամանակ կիրառվում են շենքերի և շինությունների սահմանափակ տեսակներ, իսկ ճարտարապետագեղարվեստական լուծումը պետք է լինի յուրահատուկ և բավականին արտահայտիչ: Այդ պատճառով նախագծման և շինարարության պրակտիկայում անհրաժեշտ է օգտագործել այնպիսի հատակագծային հնարքներ, որոնք թույլ են տալիս ստեղծել գեղագիտորեն դուրեկան կառուցապատում՝ բարձր տնտեսական ցուցանիշներով:

ՃՌՀ-ի կառուցման ժամանակ կիրառում են զանազան ճարտարապետատարածքային լուծումներ: Փողոցները կարող են լինել ուղիղ կամ կորած: Հանգստյան տները կարող են տեղակայվել փողոցի վրա մի գծով կամ գծից դուրս՝ կազմելով շքաբակեր կարճ կամ երկարավուն ճակատներով: Կորած փողոցները թույլ են տալիս ընկալել տները տարբեր դիտակետերից: Գոյություն ունեն նաև կառուցապատման այլ միջոցներ:

ՃՌՀ-ի ռացիոնալ լուծումը պետք է տնտեսապես նպատակահարմար լինի, որն ապահովվում է շենքերի խմբավորմամբ: Այն նպաստում է փողոցների երկարության կրճատմանը, այսինքն՝ տարբեր ինժեներական հաղորդակցությունների ցանցերի երկարության նվազեցմանը: Այսպես, փակուղիների և օղակների միջոցը թույլ է տալիս 15...20%-ով կրճատել փողոցի երկարությունը: Շենքերի խմբային տեղակայումը միջին չափի փողոցների շուրջ բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում հանգստի, երեխաների խաղալու, ՃՌՀ-ի հասարակական տարածքի ներսում կանաչ գոտիների ձևավորման համար:

Աշխարհագրական, բնակլիմայական, սոցիալ-ժողովրդագրական և այլ ՃՌՀ-ի ձևավորման վրա ազդող գործոնների, ինչպես նաև հայրենական և արտասահմանյան շինարարական պրակտիկայի վերլուծությամբ, հաշվի առնելով ազգային ավանդույթները և այլ հանգամանքներ, մշակվել են նախագծեր, որոնք բավարար չափով համապատասխանում են ժամանակակից պահանջներին: ՃՌՀ-ի ցածր հարկայնությունը և նվազ ծանրաբեռնվածությունը թույլ են տալիս կիրառել թեթևացրած կոնստրուկցիաներ, ավելի էժան, այդ թվում՝ տեղական շինանյութեր, իսկ

անտառով հարուստ վայրերում՝ լայնորեն օգտագործել փայտը որպես կոնստրուկցիա և պատերի շինանյութ: Բացի ամրությունից, ռացիոնալ կառուցվածքային լուծումները և կիրառվող շինանյութերը պետք է համապատասխանեն բնապահպանական խնդիրներին: Ծածկերի կղմինդրավոր կտուրներն ավանդական ծածկերի համեմատությամբ ունեն հետևյալ առավելությունները: Կղմինդրը դիմացկուն է (ծառայում է շուրջ 80 տարի, թերթավոր պողպատը՝ 25 իսկ ռուլոնային նյութերը՝ 15 տարի), էկոլոգիական տեսակետից մաքուր է, ունի բարձր հրակայունություն, ճարտարապետորեն գրավիչ է և առանձնակի սպասարկում չի պահանջում (նկ. 2):

Էկոլոգիական կացարանի ռացիոնալ շինարարության խնդրի լուծման համար պետք է օգտագործել շինանյութերի և կացության ռացիոնալ համակարգերի ստեղծման նոր տեխնոլոգիաներ: Արտաքին պատերում պեմզաբլոկների կիրառումը բազմակի անգամ բարձրացնում է շենքի ջերմապահպանիչ հատկությունները: Հեղուկ կամ գազանման վառելիքով տնտեսող կատալիտիկ գեներատորների, ինչպես նաև ջերմային պոմպերի կիրառումը հնարավորություն է ընձեռում հրաժարվել ջերմամատակարարման կենտրոնական ինժեներական համակարգերի հետ միացումից: Մաքրման և կենցաղային ջրերի ու թափոնների կենսաբանական ու ֆիզիկաքիմիական մշակման միջոցները բացառում են կենտրոնական ջրահեռացմանը միանալու, խմելու ջրի մաքրման և որակի հսկման անհրաժեշտությունը, մաքուր ջրի ստացման համակարգերի ապահովումը նպաստում է ջերմոցների և ծաղկանոցների ձևավորմանը՝ ստեղծելով բարենպաստ մթնոլորտային միջավայր:

ՃՌՀ-ի շինարարությունը հին օրինակներով, առանց ժամանակակից նվաճումների, էներգախնայողության և էկոլոգիայի բնագավառում համաշխարհային փորձի հաշվառման, անիմաստ է, մանավանդ էներգակիրների նման թանկացման պայմաններում: Հակառակ դեպքում ջեռուցման ծախսերը կտրուկ բարձրանում են, մյուս կողմից՝ անխնա կատարվող ջեռուցումն ավելացնում է շրջակա միջավայրի ջերմային աղտոտվածությունը, հանգեցնում գերաձախսերի: Մեկուսացված ջերմամատակարարման ժամանակ ավելի հարմար է կառուցել կաթսայատներ, որոնք աշխատում են գազով: Եթե նման հնարավորություն չկա, ապա պետք է կիրառել հեղուկ վառելանյութ կամ ածուխ, սակայն այս դեպքում անհրաժեշտ է մաքրում նախատեսել: Էներգախնայողության արդյունավետության համար տներում կառուցում են տաք պատեր: Բլոկային շարվածքներում թողնում են դատարկ տարածքներ, որոնք լիցքավորում են արդյունավետ մեկուսիչ նյութերով: Կարևոր նշանակություն ունի նաև էներգիայի այլընտրանքային աղբյուրների կիրառումը՝ արևի, քամու, ջրի հնարավորությունները (նկ. 2):

ՃՌՀ-ի ճարտարապետաշինարարական լուծումներ որոնելիս անհրաժեշտ է առաջին հերթին ուսումնասիրել նախատեսվող շինարարության տարածքը, գննել ռելիեֆը և տեղի լանդշաֆտը, կազմել գլխավոր հատակագիծ՝ հաշվի առնելով տարածքի կլիմայական և սոցիալական առանձնահատկությունները: Ճարտարապետագեղարվեստական կերպարի ստեղծման համար կա երկու մոտեցում: Առաջինը ենթադրում է համապատասխանություն շրջակա

միջավայրին, երկրորդը՝ կտրուկ հակադրություն: ՃՌՀ-ն պետք է ներգրավված լինի տեղի ռեյիեֆում՝ հաշվի առնելով վերջինիս բնական առանձնահատկությունները (անտառը, սարը, դաշտը, գետը): ՃՌՀ-ի արտաքին տեսքին գեղեցկություն հաղորդել կարող են ժամանակակից արդյունավետ կոնստրուկցիաները: Կարևոր նշանակություն ունեն ընդհանուր շենքի և դրա առանձին ճարտարապետական տարրերի համամասնությունների հարաբերությունները, ինչպես նաև շենքի ոճական միասնականությունը:

Բնակչության հանգստի խնդիրը մեր երկրում ամենաբարդ և ամենաէականներից է: Պետք է լուրջ ուշադրություն դարձնել ՃՌՀ-ում որակյալ և հարմարավետ կենցաղային պայմաններ ստեղծելուն, էկոլոգիական էներգախնայողությանը: Պետք է հաշվի առնել նաև ռեկրեանտների սոցիալական կազմը: Մեր երկրում իրականացվող և նախատեսվող շինարարության ծավալների դեպքում աճում է այդ կարևոր սոցիալական խնդրին ուղղված նյութական, ֆինանսական և աշխատանքային ռեսուրսների ռացիոնալ օգտագործման նշանակությունը: Առաջարկվում է նախատեսել ՃՌՀ-ի և դրանց հիմնական շենքերի ու շինությունների հզորությունների և տարածքային ընդլայնման փուլային իրականացման և շահագործման հնարավորություն, ինչը ենթադրում է համապատասխան նախագծային մոտեցումներ գլխավոր հատակագծի, ինչպես նաև այն ձևավորող կառույցների նկատմամբ ճկուն հատակագծային և ծավալատարածական լուծումների կոնստրուկտիվ համակարգերի կիրառում՝ յուրաքանչյուր փուլում պահպանելով համալիրի հորինվածքային ամբողջականությունը: Նման մոտեցումը հնարավորություն կտա նաև կառուցապատողին խուսափել միանվագ խոշոր ներդրումային ռիսկերից՝ հիմնավորելով այն շահագործման ընդացքում ձևավորված արդյունքներով:

ՃՌՀ-ի ճարտարապետաշինարարական լուծումների զննման և որակաչափական շարքի տիպաբանական կառուցվածքի հիման վրա որոշվել են դրանց կառուցման հիմնական սկզբունքները, ստեղծվել է գործառական-տիպաբանական դասակարգում և առաջարկվել են դրանց ճարտարապետական կազմակերպման կատարելագործման ուղիները: Փոքր հզորության կոռպերացված ՃՌՀ-րը նպատակահարմար է ստեղծել ընդհանուր տեղեկատվական-բաշխիչ կենտրոնի հիման վրա, ինչպես նաև հասարակական օժանդակ և տնտեսական կառույցների ընդհանուր օգտագործմամբ՝ կազմակերպելով միասնական սպասարկում, ինչը թույլ է տալիս ընդհանուր գոտու սահմաններում հարակից տարածքների ՃՌՀ-ի բաշխում: ՃՌՀ-ի ինտեգրացումն այլ շենքերի ծավալատարածքային կառուցվածքների հետ շինարարության համար պիտանի գոտիներում թույլ կտա ստեղծել միասնական էներգախնայողական համալիրներ, որը շատ կարևոր է հատկապես ցուրտ կլիմայական գոտիների համար: ՃՌՀ-ի գլխավոր հատակագծերի ճարտարապետատարածքային կառուցվածքը ձևավորվում է ՃՌՀ-ի շենքի և շինությունների կազմի, գլխավոր հատակագծերի կառուցման ընդունված սկզբունքների հիման վրա, տարածքի գոտիավորմամբ, օբյեկտների կցակառուցմամբ, ՃՌՀ-ի ճարտարապետահորինվածքային ամբողջականության ապահովմամբ:

Կատարելագործելն ու ժամանակակից լինելը յուրաքանչյուր սերնդի համար օրինաչափություն է և հետևաբար, տարածքների արդյունավետ զարգացման պարագայում, տարածական համակարգի կազմակերպման գործում ճարտարապետությունը ձեռք է բերում ազդեցության առավել աճող դինամիկա [6]: Բարձրացնելով ՃՌՀ-ի ընդհանուր հարմարավետությունները, վերածնելով մոռացված հաղորդակցման հոսքերը, բարեկարգելով ճանապարհամերձ շինությունները, մայուղիները և չմոռանալով դրանց տեսարժան լինելու կարևորության մասին՝ հնարավոր է մեծ արդյունքների հասնել ՃՌՀ-ի բարգավաճման գործում:

**Т.С.Барсегян,
Н.Т.Барсегян**

ПРИНЦИПИАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К АРХИТЕКТУРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И МОДЕРНИЗАЦИИ ПРИДОРОЖНЫХ РЕКРЕАЦИОННЫХ ОБЪЕКТОВ И КОМПЛЕКСОВ

Рассматриваются вопросы современного состояния придорожных объектов и комплексов РА и обеспечения основных градостроительных, функциональных, объемно-планировочных, экологических, энергоэкономных и инженерных требований, а также социальных и структурных особенностей. Путем проведения сравнительного анализа перечисленных особенностей и опираясь на современную международную практику, даются принципиальные подходы и предложения, направленные на модернизацию последних, с учетом влияния на них средовых и экономических факторов.

Ключевые слова: структура дорожной коммуникации, рекреационные комплексы и объекты

**T.S.Barseghyan,
N.T.Barseghyan**

THE MAIN APPROACHES TO THE ARCHITECTURAL ORGANIZATION AND MODELING OF ROADSIDE RECREATION OBJECTS AND COMPLEXES

Issues on improving the roadside objects and complexes in RA, and providing the main town-planning, functional, layout, ecological power-saving, engineering requirements, as well as social and structural peculiarities are considered. By means of comparative analysis of the mentioned peculiarities and based on the modern international practice, the main approaches and proposals aimed at modernizing the latter are given, taking into consideration the influence of environmental and economic factors on them.

Keywords: structure of road communication, recreation objects and complexes

Գրականություն

1. **Ле Корбюзье.** Творческий путь. – М.: Изд-во лит. по стр., 1970. – 72с.
2. **Дотри Пауль.** Хартия Архитектуры. - Париж, 1945. – 66 с.
3. **Рогон Мишель.** О современной архитектуре: пер. с франц. – М., 1963. – 19 с.
4. **Барсегян Н.Т.** Современные методы оценки критериев, влияющих на градостроительную ситуацию объектов и комплексов придорожного сервиса// Вестник Инженерной академии Армении. – 2015. – Т.12, N4. – С. 657-659.

5. **Բարսեղյան Ն.Տ.** Ճարտարապետական փոքր ձևերը մերձճանապարհային սպասարկման օբյեկտների կառուցապատման մեջ// ՃՇՀԱՀ գիտ. աշխ. - Երևան, 2014. - Հ. IV (55). - Էջ 25-32:
6. **Виншу И.А.** Формирование архитектурно-планировочной структуры сельских населенных пунктов в России с 20-х годов XX века. - Самара, 2005. - 372 с.

Աշխատանքն իրականացված է ՀՀ պետական բյուջեից գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության բազային ֆինանսավորմամբ «ՀՀ ճարտարապետական և շինարարական համալիրների կայուն զարգացման ուղիների բացահայտում, ճշգրտում, ներդրման առաջարկությունների և հանձնարարականների մշակում՝ մշտական մոնիտորինգի կիրառմամբ» ծրագրի շրջանակում:

Բարսեղյան Տիգրան Սերյոժայի, ճարտ. թեկն., պրոֆ. (ՀՀ, ք. Երևան) - ք. Երևանի գլխավոր ճարտարապետ, ՃՇՀԱՀ, ճարտարապետական նախագծման և ճարտարապետական միջավայրի դիզայնի ամբիոն, (+374)10514104, Tigran_barseghyan@yahoo.com. Բարսեղյան Նարեկ Տիգրանի, ճարտ. թեկն., ասիստենտ, (ՀՀ, ք. Երևան) - ՃՇՀԱՀ, ակադեմիկոս Ալ. Թամանյանի անվ. ճարտարապետության և շինարարության պրոբլեմների լաբորատորիա, գ.ա., ճարտարապետական նախագծման և ճարտարապետական միջավայրի դիզայնի ամբիոն, (+374)99707077, Narek_barseghyan@mail.ru:

Барсегян Тигран Сергеяевич, канд. архит., проф. (РА, г. Ереван) - главный архитектор г.Еревана, НУАСА, кафедра Архитектурного проектирования и дизайна архитектурной среды, (+374)10514104, Tigran_barseghyan@yahoo.com. Барсегян Нарек Тигранович, канд. Архит, ассистент, (РА, г. Ереван) - НУАСА, Проблемная лаборатория Архитектуры и строительства им. Акад. А. Таманяна, н.с., кафедра Архитектурного проектирования и дизайна архитектурной среды, (+374)99707077, Narek_barseghyan@mail.ru.

Barseghyan Tigran, doctor of philosophy in Architecture, professor (Ph.D.) (RA, Yerevan) - Chief Architect of Yerevan, NUACA, scientific researcher, the Chair of Architecture Design and Design of Architectural Environment, (+374)10514104, Tigran_barseghyan@yahoo.com. Barseghyan Narek, doctor of philosophy (Ph.D.) in Architecture (RA, Yerevan) – NUACA, Research Laboratory of Architecture and Building by Academician Al. Tamanyan, Scientific researcher, the Chair of Architecture Design and Design of Architectural Environment, (+374)99707077, Narek_barseghyan@mail.ru.

Ներկայացվել է՝ 14.10.2016թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 19.10.2016թ.